

Kuka kustannustoimittaja? Tiedejulkaisemisen rakenteista ja toimijoista

ARI KORHONEN & KATARIINA MÄKINEN

Toimittamisen ja kustantamisen roolia tieteellisessä julkaisemisessa voi lähestyä (ja usein lähestytään) kysymyksenä julkaisupäätöksistä ja kurinpidosta. Tällaisia päätösvallan käyttämisen prosesseja voi suhteellisen helposti jäljittää ja kyseenalaistaa, ja niistä jää myös dokumentteja. Tieteellisessä toimittamisessa ei ole kuitenkaan kyse vain päätöksistä ja julkaisukynnyksen säätelystä. Pikemminkin porttien vartiointi on vain pieni osa siitä työstä, mitä esimerkiksi tieteellisen lehden toimituskunnassa tehdään. Mitä siis tapahtuu sillä hankalammin jäljitettävällä alueella, jossa tehdään tekstityötä sen moninaisissa merkityksissä, ja jossa julkaisujen toimittaminen ja vertaisarviointi leikkaavat? Onko toimitustyö vain tutkimuksen tulosten saattamista julkaisukuntoon – vai onko tekstityön prosessi kaikkine osallistujineen itse asiassa juuri se kohta, jossa tutkimus tapahtuu?

Instituutioiden kriittinen ja edistyksellinen tutkimus tähtää yleensä jonkinlaiseen paljastamiseen tai näkyviin tuomiseen. Tämä pätee myös tieteen tutkimukseen: kun tarkastellaan tieteen ja tutkimuksen infrastruktuureita, tarkoituksena on nähdä koko kenttä, tavoittaa se kokonaisuudessaan. Ajatuksena on näin nähdä pelkkien tuotteiden, tavaroiden,

arvojen ja markkinoiden lisäksi niiden tuotanto, sen motivaatiot, valtasuhteet, hyötyjät ja hyväksikäytetyt.

Tiedettä koskeva kriittinen nykykeskustelu löytää hyvin niitä ongelmakohtia, jotka liittyvät tieteen asemaan länsimaisten yhteiskuntien kokonaisuudessa – tai ainakin tällainen työmaa on ikään kuin ikuisessa hyvässä alussa. Kriittinen paradigma kaikessa moninaisuudessaan on viime vuosikymmeninä onnistunut avaamaan yhteiskunnallisen järjestyksen ulossulkemia, syrjittyjä ja alistettuja paikkoja ja asemia sekä sitä, millä tavalla tiede itsessään on ollut mukana näiden epäkohtien syntymisessä ja ylläpidossa.

Tällaisten yhteiskunnan kokonaisuuteen paikantuvien asioiden rinnalla kysymys tieteen sisäisten näkymättömien paikkojen luonteesta saattaa vaikuttaa epäoleelliselta sivuseikalta. Jos kuitenkin tarkoituksena on ymmärtää tieteen toimintaa kaikkineen, on tärkeää pysähtyä katsomaan, millaisia katveja tieteen omissa rakenteissa on. Näitä katveja on ollut tapana tarkastella erityisesti kysymyksenä tutkimusta tekevien työstä ja sen arvosta, sekä näihin liittyvistä epäoikeudenmukaisuuksista. Väitämme kuitenkin, että kysymys tieteen infrastruktuureista ja niiden

katveista ei pelkisty kysymykseksi tutkimuksen tekijöiden työelämästä. Jos tutkimuksen infrastruktuurit vaikuttavat tutkimuksen kohteisiin, sisältöihin, sanastoon ja puheentapoihin, tieteen käytäntöjen tarkastelulla on merkitystä laajasti paitsi tieteen tekemisen myös sen yhteiskunnallisen aseman kannalta. Tämä pätee paitsi tieteen ulkopuoliseen rahoitukseen (Korhonen & Mäkinen 2023) myös tieteelliseen julkaisemiseen.

Tässä pohdimme avauksen muodossa lyhyesti sitä, mitä tieteellisen julkaisemisen rakenteissa tapahtuu ja millaisia näkymättömiin jääviä toimijuuksia näihin rakenteisiin sisältyy. Olemme aiemmin tarkastelleet vertaisarviointia tieteellisen julkaisemisen keskeisenä rakenteena ja käytäntönä (Korhonen & Mäkinen 2022) ja pyrkinet avaamaan sen asemaa toisin kuin se tieteen julkikuvassa usein käsitetään: kyse ei ole neutraalista mekanismista vaan monimutkaisesta käytäntöjen ja puheentapojen sommitelmasta, jossa on tieteellisten sisältöjen lisäksi mukana järjestelmän historiallisia kehityskulkuja ja esimerkiksi toimijoiden affekteja, suhteita ja vuorovaikutuksia. Ajatuksenamme on avata sama työmaa hieman toisesta suunnasta ja kysyä, mitä muita vastaavia käytäntöjä tieteellisen julkaisemisen kenttä pitää sisällään.

Kustantajien ja toimituskuntien historiat

Nykyisyydestä käsin on usein vaikea hahmottaa vakiintuneiden instituutioiden luonnetta historiallisesti muodostuneina. Tieteellinen julkaiseminen vaikuttaa nykyään tarkkaan säännellyltä ja hyvin toimivalta koneistolta, joten on hankalaa nähdä se tuloksena historiallisesta prosessista, jossa on mukana niin moninaisia intressejä, valtarakenteita kuin satunnaisuuksiakin.

Tieteellisen julkaisemisen julkisivun takaisia käytäntöjä on tutkittu yllättävän vähän. Toki tieteen tutkimus on vakiintunut tutkimusparadigma, mutta juuri julkaisemisen ja erityisesti toimitustyön rooli jää usein sivuun. Aiheelle omistettussa teemanumerossa Aileen Fyfe ja Anna Gielas (2020) käyvät läpi kehityskulkua, jossa historioitsijat ovat kyllä tutkineet tutkijoiden tekijyyttä

tekstiensä tuottajina ja sosiologit taas heidän rooliaan tieteen tulosten merkityksessä ja arvonnudostuksessa, mutta julkaisujen toimitustyötä tekevät ovat jääneet hämmäntävällä tavalla varjoon. Fyfe ja Gielas perkaavat artikkelissaan esimerkinomaisesti muutamien lehtien historiaa osoittaakseen, kuinka moninaisia askeleita tieteellisten lehtien historiassa on. Heidän mukaansa on oleellista hahmottaa nimenomaan toimituksellisten käytäntöjen luonne ja merkitys: mitä julkaisujen toimituksissa tapahtuu, kuka toimii ja millaisten motivaatioiden tulosta toiminta on?

Fyfen ja Gielaksen tarkastelujen lähtökohtana on kysymys siitä, keitä toimitusten toimijat ympäröivät ovat. Suomenkielisin sanoin voi kysyä, keitä ovat julkaisun kustantaja, kustannustoimittaja tai toimittajat ja toimituskunnat. Miten nämä termit ovat muodostuneet ja vakiintuneet käyttöönsä? Fyfen ja Gielaksen esimerkkeinä ovat tieteellisen julkaisemisen merkkipaalu *Philosophical Transactions*, *Lancet* ja *Nature* ja näiden perustamisen keskeiset toimijat 1600-luvun saksalainen teologi Henry Oldenburg, 1800-luvun alun brittiläinen lääketieteilijä Thomas Wakley ja 1800-luvun lopun brittiläinen tähtitieteilijä Norman Lockyer. Vaikka heidän työnsä kustantajina ja toimittajina koskee alan tunnetuimpia julkaisuja, heidän roolinsa ja merkityksensä kuitataan usein sillä, että he olivat perustamassa lehtiään. Kysymättä sen sijaan jää, mitä he tekivät ja kuinka julkaisujen prosesseissa toimivat. (Fyfe & Gielas 2020, 6.)

Kysymykset toimitusten luonteesta ja käytännöistä ovat siis olemassa ja kysytyinä – mutta mitä näillä kysymyksillä sitten on tarkoitus saada esiin? Kyse on lyhyesti sanottuna tieteen ja tutkimuksen politiikasta ja siitä, mitä politiikalla ja poliittisuudella tieteen suhteen tarkoitetaan. Klassikkotekstissään ”After the Neutrality Ideal” filosofi Sandra Harding (1992) jäsentää asian siten että tieteen ja politiikan suhteen voi nähdä karkeasti kahdella tavalla. Poliitiikan ja tieteen voi ensinnäkin nähdä toisistaan erillisinä, jolloin tiede ja sen instituutiot ovat sellaisenaan epäpoliittisia ja politiikka ikään kuin tunkeutuu tieteen alueelle siellä, missä tieteen yhteiskunnallisesta asemasta, intresseistä, resursseista ja

organisoinnista neuvotellaan. Toisin nähtynä politiikan voi huomata tapahtuvan tieteessä *ainajo*, kaikkialla sen instituutioissa, käytännöissä ja puheentavoissa. Jälkimmäisen jäsenyyksen mukaan valta ei toimi niin että jonkin intressin ajama toimija pyrkisi vaikuttamaan sinänsä epäpoliittiseen järjestykseen. Pikemminkin valta rakentaa järjestyksiä, kirjautuu niihin ja toimii niiden kautta. Oleellista on, että tällöin vallan toiminta ei näyttäytyä intressien ajamisena vaan normalisoimisena, instituutioiden neutraaliudesta huolehtimisena – koska nimenomaan silloin kun mikään intressi ei ilmene instituution toiminnassa, siihen rakentunut valta toimii kaikkein tehokkaimmin.

Neutraaliuden jälkeisestä näkökulmasta katsottuna Fyfen ja Gielaksen kysymys tieteellisen julkaisemisen rakenteista ja toimijoista vaikuttaa oleelliselta ja tärkeältä. Onko taipumus nähdä tiedejulkaiseminen neutraalina koneistona seurausta siihen rakentuneen vallan toiminnasta? Miksi julkaiseminen näyttää prosessina kuin taikaiskulta, hypähdykseltä tutkijayksilöiden kammioista suoraan tieteen portinvartijoiden kautta painokoneille? Vertaisarvioinnin tavoin myös julkaisujen takana oleva työ, tutkimuksen ja valmiin julkaisun välinen prosessi kaipaa siis avaamista.

Vertaisarvioinnin suhteen on esitetty, että sen rakenteita ja siinä toimivien paikantuneisuuksia, suhteita ja toiminnan affektiivisyyden motivaatioita voi tuoda esiin ja tarkastella järjestelmän merkitystä kyseenalaistamatta. Ajatuksena on tällöin nähdä järjestelmän voimia entistä selvemmin ja ikään kuin löytää sen arvo sellaisista paikoista, joihin sen neutraalia julkisivua katsomalla ei nähdä. Samoin voi tarkastella tiedejulkaisemisen toimintaa – koettaa ikään kuin astua sen “tuotantotiloihin” ja katsoa, mitä siellä näkyy. Fyfen ja Gielaksen tutkimuksen kysymykset ovat harvinaisuudestaan huolimatta yksinkertaisia: miksi jokin julkaisu tehdään, miksi jokin kustantaja ryhtyy toimimaan – ja yksittäisten ihmisten suhteen – miksi joku haluaa perustaa lehden, mistä syistä lehti alkaa toimia tiettyjen käytäntöjen mukaisesti. Esimerkinomaisesti Fyfen ja Gielaksen historiallinen tarkastelu

vastaa kysymyksiin lehden perustamisen syistä joukolla tyypillisiä perusteluja: kustantajaksi ryhtyvä saattoi haluta ansaita joko yksinkertaisesti rahaa tai sitten hieman monipuolisemmin mainetta ja asemaa yhteiskunnallisesti ja akateemisesti. Monia muitakin syitä on, mutta oleellista Fyfen ja Gielaksen historiallisessa tarkastelussa on, että yksittäisten toimijoiden tarkastelu ei paljasta sellaista neutraalia kenttää, jollaiseksi julkaisemisen voi helposti käsittää. Silloinkin kun julkaisu jonkinlaisessa valistuksen ideaalin mukaisessa muodossaan toimii ikään kuin viattomasti ja puhtaasti vain tullakseen mukaan julkisuuteen, julkiseen keskusteluun tai julkiseen järjestykseen, ovat tässä toiminnassa mukana olevat toimijat mukana omista haluistaan.

Mitä sitten tulee näkyviin? Esiin tulee neutraalin koneiston sijaan toimijoita, joita liikuttavat yksittäiset ja paikantuneet intressit, jotka voi joko myöntää tai kieltää. Kysymys on siitä, onko julkisuus epäpoliittisena pidetyn kansalaisyhteiskunnan ja poliittisen valtion välisenä paikkana normalisoinnin vai konfliktien ja ristiriitojen aluetta – onko se poliisin vai politiikan paikka? Julkisuuden poliittista merkitystä on tuotu kriittisen työn kautta esiin monin tavoin ja kaikilla yhteiskunnallisen järjestyksen alueilla, mutta nimenomaan tieteen julkisuuden ja tiedejulkaisemisen kohdalla normalisoinnilla on kuitenkin tiukka ote. Tämä on ymmärrettävää aikana, jona julkisuuden ja totuuden ylipäätään koetaan olevan “rikki”, mutta tällöin menetetään näkymä siihen sotkuisuuteen, joka on sekä satunnaisuuden että vallan ja tieteen poliittisuuden aluetta.

Tieteellisen julkaisemisen katsominen siten, että lähtökohtana on sen tuotannon sotkuisuus, ei tarkoita sitä, että tähtäimessä olisi julkaisemisen järjestelmän aseman vesittäminen. Sen sijaan tavoitteena on saada esiin sen kokonaisuus. Tällä tarkoitamme, että tieteellistä julkaisemista, samoin kuin yhteiskunnallista järjestystä yleensä, voi tarkastella pelkkien valmiiden tuotteiden, arvojen, identiteettien ja niiden markkinoiden sijaan kokonaisuutena, jossa on mukana tieto järjestelmää tuottavista ja uusintavista mekanismeista, sen subjekteista ja niitä normalisoivista ja kontrolloivista voimista.

Nimettömät haamukirjoittajat ja palkattomat kustannustoimittajat

Kun julkaisukoneiston normalisoivaa näkökulmaa höllentää, esiin tulvahtaa moninainen ilmiöiden kenttä. Miten kummallista onkaan, että valtavan moninaisen prosessin tuloksena syntyy julkaisu, jonka tekijäksi ilmoitetaan yksi nimi – tai yhteisjulkaisun tapauksessa tietysti useampi nimi, mutta yhtä kaikki yksittäisten tekijöiden joukko, joka ei missään todellisessa merkityksessä kata kaikkia tuotantoon osallistuneita. Miten tämä ratkasia onkaan muotoutunut? Millainen joukko ihmisiä jääkään mainitsematta tieteen tulosten tekijöinä ja miksi? Kun vaikkapa elokuvan lopussa nähtävä tekijöiden nimiluettelo on loputtoman pitkä, tieteellisen julkaisun takana olevat verkostot saattavat käydä ilmi enintään satunnaisissa kiitokset-osioissa.

Tätä tieteellisen julkaisun tuotantotilan erityistä luonnetta havainnollistaa viimeaikainen ilmiö, jossa julkaisuun nimetään tekijöitä, jotka eivät ole olleet millään tavalla mukana sen tekemisessä. Mario Biagioli (2022) on havainnollisesti avannut sitä, miten erityisiä tieteelliseen julkaisuun liitetyt tekijäisyys ja omistajuus ovat. Kun sanotaan ”Tämä on minun julkaisuni”, lausutaan julki tosiasia, jonka takana oleva oletusten ja rakenteellisten tekijöiden järjestelmä on yllättävän monimutkainen. Biagioli avaa tätä järjestelmää erittelemällä tiedejulkaisemisen uusimpia trendejä, jotka lähtökohtaisesti ovat normalisoidun prosessin väärinkäytöksiä, mutta jotka ovat pelkkää yksinkertaista rikosta monisyisempiä ja paljastavat pikemminkin järjestelmän erityisen luonteen kuin yksittäisen toimijan tekemän vääryyden.

Niin sanottu ”käänteinen plagiointi” tarkoittaa, että kirjoittaja ei käytä toisen kirjoittajan tekstiä viittaamatta alkuperäisen työn tehneeseen vaan päinvastoin viittaa toiseen tai merkitsee oman työnsä tekijäksi nimen, joka ei ole tehnyt mitään julkaisun eteen. Tällainen toiminta on ymmärrettävää siksi, että julkaisut elävät ja saavat arvonsa pitkälti tekijöidensä nimien kautta: erityisesti luonnontieteissä syntynyt yhteisjulkaisujen käytäntö toimii siten,

että julkaisussa voi varsinaisten kirjoittajien lisäksi olla nimettynä tekijöiksi vaikkapa tutkimushankkeen muita jäseniä tai hankkeen vastuuhenkilöitä. Tällaisessa tilanteessa on hyväksyttävää ja oikein lisätä tekijöiksi myös muita kuin julkaisun varsinainen kirjoittaja tai kirjoittajat. Julkaisun tekijöiden nimillä on kuitenkin tutkimuksen mitattavissa olevan vaikutuksen, sen tunnettuuden ja julkaisukynnyksen ylittämisen kannalta ratkaiseva merkitys ja siksi on syntynyt tietynlainen hämärä alue, jossa jonkin arvostetun tutkijan nimi tai affiliaatio saateetaan merkitä julkaisuun ilman todellista syytä. Biagioli esittelee esimerkkeinä tapauksia, joissa julkaisun tekijöiksi on nimetty tutkijoita hyvin heikoilla tai täysin olemattomilla perusteilla – ja jopa täysin olemattomia henkilöitäkin.

Jos normalisointi kadottaa asioita, kun julkaisujen toimittamista katsottaessa tuotannolliset ja rakenteelliset tosiasiat jäävät piiloon, niin se myös siis luo asioita. Biagiolin tarkoituksena on valottaa tiedejulkaisemisen rakenteita ja toimijoita kuvaamalla, kuinka normalisointi saa aikaan käytäntöjä, jotka syntyvät järjestelmästä itsestään käsin, siis ilman että mikään järjestelmän ulkopuolinen tosiasia motivoisi niitä. Tutkimuksen vaikuttavuuden käsittäminen mitattavuudeksi ja metriikoiden asiaksi johtaa kehityskulkuihin, joissa julkaisukoneisto saa aikaan ilmiöitä, jotka käyvät kyllä järkeen metriikkojen maailmassa ja markkinoilla, mutta irtautuvat kokonaan tutkimuksen tasosta. (Ks. Shaw & Penders 2018, 212–214.) Kun julkaisun arvon ja merkityksen muodostumisen prosessi siirtyy ensin tutkimuksen sisällöstä tutkimuksen tekijään ja brändin kaltaiseen nimeen, niin on Biagiolin mukaan ymmärrettävää, että lopulta arvoa tuottava metriikka pohjaa pelkkiin julkaisun viittausten lukumääriin ja niiden kertoimiin, tutkimuksen sisällöstä ja tekijästä siis. (Biagioli 2022, 468–474.)

Kysymys tieteellisen julkaisun tekijästä käsitetään Biagiolin mukaan aivan liian yksinkertaisesti: nykyiset huolet tieteen omistajuudesta ja esimerkiksi plagioinnista ovat toki tärkeitä, mutta niiden korostuminen johtuu ensi sijassa tieteen markkinoista, sen arvonmuodostumisen

logiikasta. Tieteessä tutkimuksen tekijyyden ja omistajuuden genealogia on oleellisesti erilainen kuin vaikkapa kirjallisuudessa. Biagioli muistuttaa, että tieteessä tekijyys ilmaantui useammassa vaiheessa. Tekstien ja tekijyyden alkuperien välinen symmetria muuttui kirjapainotekniikan myötä julkaisumaailman syntyessä. Tällöin ilmaantui yhteiskunnallinen kontrollin tarve, joka 1500-luvun puolivälissä ratkesi Trenton kirkolliskokouksen julistukseen, että painetussa julkaisussa on oltava tekijänsä nimi (Biagioli 2022, 464–465). Biagioli seuraa tässä Foucault'n ajatusta (*Qu'est-ce qu'un auteur?* -esitelmä) siitä, että tämä nimeäminen liitti hallitsemattomasti teknologisen kehityksen myötä leviävään kirjallisuuteen ruumiin, joka on kontrolloitavissa ja rangaistavissa.

Tekijyys ei kuitenkaan tarkoittanut omistajuutta ennen 1700-lukua, eikä se silloin tai nykyään tarkoita tieteellisen julkaisemisen kohdalla tekstin omistamista niin että siitä suoraan hyötyisi taloudellisesti – muuten kuin monimutkaisen tekijänoikeusjärjestelmän kautta, kirjaimellisesti korvauksena jostakin menetetyistä. Oleellista on, että tekijän omistajuuden menettämisestä huolimatta kirjoittajan vastuu tieteellisestä julkaisusta käsitetään Biagiolin mielestä hyvin samalla tavalla kuin Trenton julistuksessa: tekstillä täytyy olla tekijä, jonka nimissä julkaisulla on lupa olla olemassa ja joka on vastuussa tutkimuksen sisällöstä.

Koska tieteellisen julkaisun tekijyys ja nimet kuitenkin toimivat julkaisukoneiston, metriikan ja markkinoiden logiikan mukaisesti, eivätkä millään tutkimuksen tekemisestä luonnostaan seuraavalla tavalla, nimeämisestä on tullut tavaksi sopia eettisenä käytäntönä. Tieteen etiikka ja niin sanottu ”Hyvä tieteellinen käytäntö” ovat tapoja sopia myös tekijyyteen liittyvistä kysymyksistä ikään kuin käytöstopojen muodossa. Kun eettisissä ohjeissa puhutaan ”lahjatekijyydestä” eli tavasta antaa lupa oman nimen käyttöön julkaisussa ilman todellista tekijyyttä tai ”haamutekijyydestä” eli tavasta olla tekijä nimeämättä sitä julkaisussa, asia muotoilaan näin: kumpikaan käytäntö ”ei ole hyvän tieteellisen käytännön mukaista”. (Ks. esim.

Vastuullinen tiede 2019). Eikö tällainen yritys hallita toimintaa, joka on jo käynnissä ja jonka motivaatio seuraa niistä puitteista, joissa tutkimusta tehdään, ole itsessään merkki siitä, että ongelma on jossakin syvemmällä – kuten yleisemminkin puhe käytöstavoista on yritys siirtää jokin rakenteellinen asia yksilöiden vastuulle.

Tällä perusteella voisi kysyä, että jos kerran tutkimuksen tekijyys on eettisten käytäntöjen kysymys, niin eikö nämä eettiset pohdinnat voisi laajentaa koskemaan myös tiedejulkaisemisen piiriin laskettavia toimijoita. Onko raja tutkimusryhmän ja julkaisun toimitustyön välillä niin selvä kuin miltä se vaikuttaa? Millä perusteella kustannustoimittajaa ei nimitä julkaisun tekijöiden joukkoon, vaikka kustannustoimittajalla voi olla julkaistun tekstin kirjoittamisen kannalta ratkaiseva merkitys? Vastaus on tavallaan jo sanottu: tekijyys ei liity tieteellisen julkaisemisen tuotantotilan tapahtumiin, tekstyön todellisuuteen, vaan tieteen arvonmuodotuksen ja markkinoiden piiriin.

Lopuksi

Yksi hyvä ja myös vallalla oleva tapa vastata edellä esitettyihin kysymyksiin on nähdä tiedejulkaiseminen ”tutkimusinfrastruktuurina” (ks. esim. Syrjämäki 2020). Tällöin vaikuttaa selkeältä, että tiedejulkaiseminen on yksinkertaisesti väline tai palvelu, joka mahdollistaa, edistää ja vahvistaa tutkimustyötä. Tämä jäsenitys toki selkeyttää tilanteen: tutkimus on tutkimusta ja se tapahtuu tietyissä puitteissa, joista tiedejulkaiseminen on yksi, siinä missä arkistot tai tietoverkotkin. Edellä sanotun pohjalta herää kuitenkin kysymyksiä, joita olisi vähintäänkin kiinnostavaa voida pidemmälle.

Ensinnäkin tiedejulkaisemisen näkymättömyys panee epäilemään, missä määrin se on hyvä nähdä juuri infrastruktuurina. Jos se todella on rakenne, niin on pakko kysyä, miksi suuri osa sen toiminnasta tapahtuu käytännössä muualla kuin tieteen instituutioissa, minkä varassa se oikein seisoo, ja onko tiedejulkaisemista todella mahdollista tehdä työnä. Tulee myös helposti mieleen, että erityisesti tiedejulkaisemiseen kuuluva

tekstityö ja sen yhteiskunnallinen asema muistuttavat luonteeltaan hoivatyötä – ainakin työn arvon tunnustamisen kannalta. Eli jos tiedejulkaiseminen todella on tieteen infrastruktuuri, auttaisiko asiaa, jos sen ”taloa” katsottaisiin julkisivua laajemmin samaan tapaan kuin hoivan näkökulma tuo näkyviin yhteiskunnan kokonaisuuden ja sen eri puolilla tehtävän työn.

Toisekseen tiedejulkaisemiseen kuuluvat näkymättömyydet panevat miettimään, että julkaisemisen käytännöt muodostavat erityisen umpisolmun monien muiden akateemisen kapitalismin kaappaamien tutkimuksen ilmiöiden kanssa. Tässä solmussa on ainakin neljä lankaa: 1) yritys nähdä julkaiseminen neutraalina melkein olemattomana teknisenä välineenä, 2) armoton mutta kätköön jäävä akateeminen kilpailullisuus, 3) metriikkojen alati kasvava merkitys siinä miten tutkimuksen vaikuttavuus ja arvo määrittyy ja 4) kaiken kysymyksenasetelun palautuminen tieteen etiikan alle. Tämä kimppeu vaikuttaa kiristyvän entisestään, jos tiedejulkaisemisen ahdasta tilaa koettaa rauhoittaa pitämällä sitä tutkimuksen talon osana.

Jos kerran erilaiset haamut, nimettömiksi ja palkattomiksi jäävät kirjoittajat kummittelevat tutkimuksen talossa, niin miksi emme vain myöntäisi, että juuri tekstityö ja toimitaminen, laajassa mielessä kirjoittaminen ylipäätään, ovat sitä sotkuista toimijuutta, joka tiedejulkaisemista katsoessa jää huomaamatta. Tiedejulkaisemisen tuotantotiloihin voi aivan hyvin katsoa ja pysähtyä tutkimaan niiden vilskettä ilman että tieteen arvo ja asema siitä vaarantuvat – tiedejulkaiseminen on kuitenkin se välitys, joka kytkee tutkimuksen ja julkisuuden, ja siten se kaikkinen toimijoinen on tieteen poliittisuuden ytimessä. ■

FM ARI KORHONEN JA YTT KATARIINA MÄKINEN ovat *Tiede & edistyksen päätoimittajat.*

KIRJALLISUUS

- Biagioli, Mario (2022) “Ghosts, brands, and influencers: Emergent trends in scientific authorship”. *Social Studies of Science* 52(3), 327–487
- Fyfe, Aileen & Gielas, Anna (2020) “Introduction: Editorship and the editing of scientific journals, 1750–1950”. *Centaurus* 62(1), 5–20.
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2023) Tieteen ulkopuolisen rahoituksen vallasta. *Tiede & edistys*, 48(2), 4–12.
- Korhonen, Ari & Mäkinen, Katariina (2022) “Vertaisarviointi – Kuria vai hoivaa?” *Tiede & edistys*, 47(3), 127–134.
- Shaw, David M. & Penders, Bart (2018) “Gatekeepers of Reward: a Pilot Study on the Ethics of Editing and Competing Evaluations of Value”. *J Acad Ethics* 16(3), 211–223.
- Syrjämäki, Sami (2020) “Tiedekustantaminen on yksi tärkeimmistä tutkimusinfrastruktuureista”. Vastuullinentiede.fi. <https://vastuullinentiede.fi/fi/julkaiseminen/tiedekustantaminen-yksi-tarkeimmista-tutkimusinfrastruktuureista>
- Vastuullinen tiede (2019) “Kuka on tutkimusjulkaisun tekijä?” Vastuullinentiede.fi. <https://vastuullinentiede.fi/fi/julkaiseminen/kuka-tutkimusjulkaisun-tekija>